

Etkin Vatandaşlık Değerler Ölçeği

RECOMMENDED CITATION

memjavad (2026). *Etkin Vatandaşlık Değerler Ölçeği*. Turkish Psychological Scales.
Retrieved from <https://tr-scales.arabpsychology.com/?p=21450>

Özet

Etkin Vatandaşlık Değerler Ölçeği (EVDÖ), ortaokul öğrencilerinin sahip olduğu etkin vatandaşlık değerlerinin düzeylerini güvenilir ve geçerli bir şekilde belirlemek amacıyla geliştirilmiş 82 maddelik bir ölçme araçtır. Ölçek, literatür taraması, uzman görüşleri ve Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından belirlenen kök değerler ile sosyal bilgiler öğretim programı kapsamında yer alan vatandaşlık değerleri esas alınarak oluşturulmuştur. Ölçek, 2020 yılında Çalçıkan ve Yıldırım tarafından geliştirilmiş olup, altı temel alt ölçekten oluşmaktadır: **sevgi, saygı, sorumluluk, doğruluk-dürüstlük, adil olma ve yardımseverlik**. Yapılan analizlerde, ölçeğin toplam puanları için yüksek düzeyde iç tutarlılık katsayıları elde edilmiş ve Doğruluk Faktör Analizi (DFA) sonuçları, ölçeğin kuramsal yapısının istatistiksel olarak uygun olduğunu göstermiştir.

Anahtar Kelimeler

Etkin Vatandaşlık, Etkin Vatandaşlık Değerleri, Ortaokul Öğrencileri, Değer Ölçeği Geliştirme, Güvenirlilik, Geçerlilik.

Yazarlar

Hüseyin Çalçıkan, Yusuf Yıldırım

Amaç

Bu ölçek geliştirme çalışmasının temel amacı, ortaokul kademesinde öğrenim görmekte olan öğrencilerin **etkin vatandaşlık** kavramıyla ilişkilendirilen temel değerlere ne ölçüde sahip oldukları ve bu değerleri ne düzeyde benimsediklerini belirlemektir. Araştırma kapsamında, öğrencilerin sahip olduğu değer düzeylerini tespit etmek üzere alt ölçekleriyle birlikte kapsamlı ve güvenilir bir ölçme aracı oluşturulması hedeflenmiştir. Çalışma, toplam 2.144 ortaokul öğrencisinin katılımıyla yürütülmüştür.

Yapı (Konstrukt)

Etkin Vatandaşlık Değerler Ölçeği (EVDÖ), bireyin toplumsal yaşamdaki hak ve sorumlulukları yerine getirme yeteneği ile ilişkili olan altı temel değeri ölçmektedir. Bu değerler, **etkin vatandaşlık** kavramının temel bileşenleri olarak kabul edilmiş ve literatür taraması ile uzman görüşleri ışığında belirlenmiştir. Ölçeğin ölçtüğü bu altı yapı şunlardır: **sevgi, saygı, sorumluluk, doğruluk-dürüstlük, adil olma ve yardımseverlik**. EVDÖ, 82 maddeden ve bu altı alt ölçekten oluşmaktadır. Ölçeğin kuramsal yapısı, Millî Eğitim Bakanlığı'nın ilgili öğretim programlarında yer alan kök değerler ve vatandaşlık değerleri temelinde oluşturulmuştur.

Geçerlik

EVDÖ'nün **geçerlik** çalışmaları, ölçek yapısının teorik temellere ve mevcut eğitim programlarına uygunluğunu sağlamaya odaklanmıştır. Ölçeğin geliştirilme sürecinde, 2005 ve 2018 yıllarına ait Sosyal Bilgiler Programları titizlikle incelenmiş ve değerler listesi (sevgi, saygı, sorumluluk, doğruluk-dürüstlük, adil olma, yardımseverlik) uzman görüşleri ve literatür desteği ile belirlenmiştir. Bu altı değer her biri, ayrı ayrı geçerli ve güvenilir bir araç olarak test edilmiştir. Ölçeğin yapısı oluşturulurken, gözlenen değişkenler aracılığıyla gizil yapının tanımlanması sağlayan bir istatistiksel teknik olan Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) kasıtlı olarak yapılmamıştır. Bunun yerine, ölçek yapısının uzman görüşü, literatür desteği ve Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan kök değerler ile sosyal bilgiler öğretim programı kapsamındaki vatandaşlara yönelik değerlere göre belirlenmesi, kuramsal dayanağın güçlü olduğunu göstermiştir. Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) sonuçları, model uyum indekslerini oldukça iyi düzeyde karşılamış olup, bu durum oluşturulan yapının istatistiksel ve kuramsal açıdan uygunluğunu desteklemiştir.

Güvenirlik

EVDÖ'nün **güvenirlik** analizleri, hem AFA hem de DFA için kullanılan veri setleri üzerinden detaylı olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı (Alpha), AFA veri setinde **.95**, DFA veri setinde ise **.94** olarak tespit edilmiştir. Alt ölçekler için hesaplanan Cronbach Alpha katsayıları da kabul edilebilir düzeydedir: adil olma (.76), sorumluluk (.80), yardımseverlik (.79), sevgi (.77), saygı (.79) ve doğruluk-dürüstlük (.74).

Ki-yar test güvenilirliği için **Spearman Brown** korelasyon katsayısı, AFA veri setinde **.85**, DFA veri setinde ise **.86** olarak hesaplanmıştır. Ayrıca, ölçeğin zamana karşı tutarlılığını belirlemek amacıyla 92 katılımcıya 30 gün arayla iki defa uygulanan test-tekrar test güvenilirliği katsayısı, toplam puanlar arasındaki korelasyonun **.84** olduğunu göstermiştir. Madde ayırtıcılık analizlerinde, madde-toplam korelasyonlarının .26 ile .61 arasında değiştiği belirlenmiştir. %27'lik alt ve üst grupların madde ortalama puanları arasındaki farklar (t-testi) incelenmiş ve t değerlerinin 8.06 ile 19.34 arasında farklılaştığı, tüm maddelerin $p < .01$ düzeyinde **anlamlı** fark gösterdiği saptanmıştır.

Faktör Analizi

Ölçek, altı alt ölçek ve toplam 82 maddeden oluşmaktadır. Ölçek geliştirme sürecinde, yapının kuramsal temelleri güçlü olduğu için Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) yerine Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) kullanılmıştır. DFA sonuçları, ölçeğin altı faktörlü yapısının (sevgi, saygı, sorumluluk, doğruluk-dürüstlük, adil olma, yardımseverlik) istatistiksel olarak iyi düzeyde model uyum indekslerini karşıladığını ortaya koymuştur. Alt ölçekler, yardımseverlik alt ölçeği hariç,

genellikle **bireysel**, **toplumsal** ve **evrensel** olmak üzere üç faktörlü bir yapı sergilemektedir. Bu sonuçlar, EVDÖ'nün ortaokul öğrencilerinin etkin vatandaşlık değerlerini ölçmek için geçerli ve güvenilir bir araç olduğunu doğrulamaktadır.

Ölçek Bilgileri

Test Type: Geliştirme (Development)

Format: 5'li Likert Tipi Derecelendirme Ölçeği

Language Available: Türkçe

Population Group: Ortaokul Öğrencileri

Age Group: Genellikle 5. sınıftan 8. sınıfa kadar olan yaş grubu (yaklaşık 10-14 yaş)

Population Details: Toplam 2.144 ortaokul öğrencisi üzerinde çalışılmıştır (AFA için 829, DFA için 1223, Test-Tekrar Test için 92 katılımcı).

Test Methodology: Madde havuzu oluşturma (145 madde), uzman görüşü, kapsam geçerliği, DFA, iç tutarlılık analizi, iki yarım test korelasyonu ve test-tekrar test güvenilirlik hesaplamaları.

Derecelendirme: 5 "Tamamen uygun", 4 "Uygun", 3 "Biraz uygun", 2 "Uygun değil", 1 "Hiç uygun değil"

Anahtar Kelimeler

Sosyal Bilgiler Eğitimi, Değer Eğitimi, Spearman Brown, İç Tutarlılık, Madde Ayırt Edicilik, Sorumluluk, Adil Olma.

Yazarlar ve İletişim Bilgileri

Sorumlu Yazar: Yusuf YILDIRIM

Affiliation Email addresses: yusufyildirimakademik@gmail.com

Correspondence Address: Yazarların akademik yayınlarında belirtilen kurumsal adresleri referans alınmalıdır.

Yıllar, Ücret ve Test Yılı

Test Yılı: 2020

Şinler ve Ücret: Ölçeğin ticari olmayan akademik kullanımları için yazarlarla iletişime geçilmesi tavsiye edilir.

PDF Kaynaı: Ölçeğin orijinal makalesi ve detaylı bilgileri içeren PDF dosyasına aşağıdaki bağlantıdan ulaşılabilir:

etkin-vatandaslik-degerler-olce-i-toad.pdf

Referanslar

Çalırkan, H. ve Yıldırım, Y. (2020). Ortaokul Öğrencileri için Etkin Vatandaşlık Değerleri Ölçeğinin geliştirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(228), 335-364. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.742091>

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis* (7th ed.). Pearson Prentice Hall. (AFA tanımı için dolaylı referans).

Dergi Park Makale Bağlantısı: dergipark.org.tr

Etkin Vatandaşlık Değerler Ölçeği Maddeleri

ÖNEMLİ: Orijinal kaynak içerikte ölçeği oluşturan 82 maddenin tamamı listelenmemiştir. Maddelerin tam listesi için lütfen yukarıda belirtilen akademik referansa (Çalırkan & Yıldırım, 2020) başvurunuz.